

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра філософії

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС
СУЧАСНОСТІ

рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

галузь знань – 03 – Гуманітарні науки

спеціальність – 033 – Філософія

освітня програма – Філософія

вид дисципліни – спеціальна підготовка

форма навчання – денна/вечірня

Харків – 2024 рік

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЛЕКЦІЙ

Плани лекцій

Тема 1. Філософська антропологія, її предмет та місце у структурі філософії. Перші уявлення про людину у давній та середньовічній культурі.

1. Філософська антропологія, її специфіка та предмет. Структура філософської антропології та її місце у системі філософії. Унікальність та проблематичність людини.
2. Особливості уявлень про людину у межах міфологічного світогляду. Космогонічні, антропогонічні та есхатологічні міфи. Проблема людини у давньосхідних традиціях.
3. Поява антропологічної проблематики в античній культурі. Основні стратегії розуміння феномену людини в античній філософії. Етичні погляди у античній філософії.
4. Нове розуміння людини у християнській традиції. Біблійний образ людини. Теоцентризм християнської антропології. Проблема боговтілення та спокутування.
5. Антропологічні питання у патристиці та схоластиці. Людина як єдність душі, тіла та духу. Проблема свободи волі у християнській традиції. Людина у середньовічному містицизмі

Тема 2. Трансформації антропологічної проблематики від доби Відродження до «антропологічного повороту» ХХ століття.

1. Трансформація антропологічних поглядів у період Реформації та Відродження. Гуманістичні погляди південного та північного Ренесансу. «Про достоїнство людини» Піко делла Мірандоли.
2. Вплив наукової революції на розвиток антропологічної думки. Дуалістична антропологія Р. Декарта. Б. Паскаль: людина як «мислячий очерет».
3. Антропологічні уявлення мислителів епохи Просвітництва. «Людина-машина» французьких філософів-матеріалістів.
4. Антропологія І. Канта як новий поштовх для розвитку проблеми людини. Антропологія у німецькому ідеалізмі.
5. Рух від теології до антропології у філософії Л. Феєрбаха. Антропологічне тлумачення релігії. Соціально-історична природа людини за К. Марксом.
6. Антропологічна філософія С. К'єркегора, людина як вихідна точка мислення. Дослідження форм людського існування, поняття «екзистенції».
7. Філософія людини у роботах Ф. Ніцше. Уявлення про пластичність людської природи, про надлюдину та переоцінку цінностей як про злам класичної антропології. Вплив ідей Ніцше на антропологічну думку ХХ століття.
8. Психологія як новий філософський погляд на людину.

Тема 3. Філософська антропологія ХХ століття. Німецька школа антропології.

1. «Антропологічний поворот» у філософії ХХ століття, його соціокультурні та історичні передумови. Вплив «філософії життя», феноменології, екзистенціалізму, психоаналізу та відкриттів у сфері науки на формування нового уявлення про людину. М. Шелер: «Положення людини у космосі».
2. Основні філософсько-антропологічні концепти: відкритість світу, ексцентричність, «дефектність» людини. Еволюція ідей Шелера.
3. Продовження та інтерпретація антропології Шелера. Г. Плеснер: «Ступені органічного та людина». Проблема взаємодії організму та середовища існування.
4. Біоантропологічні ідеї А. Гелена. Людина як неспеціалізована істота. Плюралістична етика Гелена.

Тема 4. Культурна, релігійна та комунікативна антропологія ХХ ст.

1. Культура як «середовище» існування людини. Вчення про «стиль життя» Е. Ротгакера, його теорія про людину як творця та носія культури.
2. Критика М. Ландманом «генетичної спорідненості» людини із твариною.
3. Антропологічні ідеї релігійної філософії ХХ ст. Філософія людини у концепції П. Тейяра де Шардена. Людина у філософії неотомізму Ж. Марітена. Релігійний персоналізм Е. Мун'є.
4. Комунікативна антропологічна концепція М. Бубера. «Я», «Ти» та «Воно» як основні типи відношення людини до світу. Зустріч як основа людського існування. Соціальні ідеї Бубера.
5. Проблема «Іншого» у філософії Е. Левінаса. Поняття відповідальності.

Тема 5. Концепції людини в умовах «антропологічної кризи» та кризи культури. Людина у ситуації постмодерну.

1. Біологизаторська модель людини. Сучасна соціобіологія про генетичні основи розвитку особистості та культури (Е. Уілсон, Ч. Ламсен, М. Р'юз, Д. Фридмен).
2. Екзистенційна модель людини. Екзистенційна онтологія М. Гайдеггера. Людина як свобода у філософії французького екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, А. Камю).
3. Раціоналістична модель людини. Концепція людини як «розумної тварини». Раціонально-логічні основи природи та мислення в логічному позитивізмі (Г. Фреге, Б. Расел, Л. Вітгенштейн). Людський розум та штучний інтелект у постаналітичній традиції (Х. Патнем, Д. Денет).
4. Структуралістська антропологія: людина у дискурсах культури та влади (К. Леві-Строс, Ж. Лакан, М. Фуко). Множинність інтелектуальних моделей людини у Фуко, пошук ідентичності. Проблема «смерті людини».
5. Критика людської суб'єктивності та феномен «смерті автора» у постструктуралізмі та постмодернізмі (Р. Барт, Ж. Деріда, Ж. Делез, Ж. Бодрійяр). Сингулярність емпіричного суб'єкта Делеза. Життя як відстоювання іманентності.

6. Проблема трансгуманізму та «постлюдини» у сучасній філософії та культурі. Проблеми сучасної біоетики.

Тема 6. Проблема антропогенезу у філософії та науці.

1. Основні концепції походження людини. Традиційний креаціонізм. «Християнський еволюціонізм» Тейяра де Шардена. «Антропний принцип» як аргумент сучасного креаціонізму. Концепції позаземного походження людини.
2. Еволюційна теорія про біологічні основи антропосоціогенезу. Поняття «гомінідної триади». Проблема «проміжної ланки» у палеоантропології.
3. Трудова концепція. Труд як специфічний фактор соціалізації та адаптації (Ф. Енгельс, А. Гелен). Відмінності трудової діяльності людини від трудової поведінки тварин.
4. Культурогенез як антропосоціогенез. Моделі культурогенезу: ігрова (Й. Гьойзинга), психоаналітична (З. Фройд, К.Г. Юнг), семіотична (К. Леві-Строс, Ж. Деріда).

Тема 7. Екзистенційний та тілесний виміри людського буття.

1. Проблема життя та смерті у філософії та культурі. Смерть як онтологічна межа. Інтерпретація феномену смерті у різних культурних та філософських традиціях. Ф. Арьес: «Людина перед обличчям смерті».
2. Сенс життя як інтегральна характеристика людського буття. Сенс життя та поняття абсурду у екзистенціалізмі. Екзистенційний підхід до проблеми сенсу і сутності буття людини в умовах науково-технічного удосконалення умов існування. Питання безсмертя.
3. Проблема свободи у культурі та філософії. Людина як свобода (Ж.-П. Сартр). Питання про співвідношення свободи та відповідальності. Концепція свободи Е. Фромма.
4. Біологічний бік феномену людини як передумова людської екзистенції. Прояви людської тілесності (страх, сором, агресія, сміх, плач). Різновиди любові в Античності. Ерос та любов. Абсолютизація любові у період Середньовіччя.
5. Метафізика статі в історії культури. Поява дискурсу сексуальності в епоху Просвітництва. Тема транссексуальності у сучасній філософії та культурі.

Тема 8. Соціальний вимір людського буття. Антропологія техніки.

1. Соціалізація людини як один із провідних факторів становлення людського. Основні інститути соціалізації (сім'я, освіта, традиції, засоби масової інформації). Особливості сучасного соціокультурного середовища як фактора соціалізації. Індустрія ЗМІ та комп'ютерних технологій.
2. Освіта як соціальний інститут та суб'єкт-суб'єктні відносини. Основні стратегії освіти у розвитку культури. Енциклопедичний ідеал Просвітництва. Особливості сучасного стану загальноосвітнього простору.
3. Спілкування як основа комунікативної культури. Проблематизація спілкування та діалога у сучасній філософії. Проблема інтерсуб'єктивності та механізми самоідентифікації особистості. «Людина маси» та проблема самотності. Г.М. Маклюен про історичні типи комунікації.

4. Діяльність як одна з ключових особливостей людини. Типи діяльності. Маркс про працю як родову сутність людини. Засоби праці як продовження людської тілесності.
5. Техніка як антропологічна проблема. Техніка та технічний прогрес у філософії (О. Шпенглер, Л. Мамфорд, Д. Ясперс, М. Гайдеггер, Г. Маркузе, Е. Блох). Проблема взаємодії природи та техніки. Людина в умовах технічної цивілізації (Х. Шельські, А. Гелен, Ю. Габермас). Техніка в умовах глобалізації.

Конспект лекцій

З конспектом лекцій можна ознайомитися за посиланням:

<https://iiii.sharepoint.com/:b:/s/Profs.philosophy/EdPdA0I1WDVFqO016uoXzJIB9oVWt-32MY04NOzjmY7i7Q?e=d7YXC6>

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ САМОСТІЙНУ РОБОТУ АСПРАНТІВ

Самостійна робота займає провідне місце у системі сучасної вищої освіти. З усіх видів навчальної діяльності самостійна робота значною мірою забезпечує формування самостійності як провідної риси особистості аспіранта.

Самостійна робота завершує завдання усіх інших видів навчальної діяльності. Адже знання, що не стали об'єктом власної діяльності, не можуть вважатися дійсним надбанням людини. Тому самостійна робота має навчальне, особистісне та суспільне значення. Самостійна робота по кожній темі також включає: опрацювання та аналіз лекційного матеріалу та підготовка до практичних занять.

Виконання самостійної роботи передбачає:

1. Опрацювання навчальної літератури за допомогою бібліотеки університету, мережі Інтернет.
2. Вивчення навчального матеріалу, який дається для самостійної роботи.
3. Засвоєння знань, видів та способів діяльності в конкретній предметній галузі.
4. Самоперевірка засвоєних знань.

Теми для самостійного вивчення

- Особливості уявлень про людину в античній філософії та культурі.
- Вплив пантеїстичної та нової наукової думки на уявлення про людину.
- Соціологізаторська модель людини. Проблема відчуження та футурологічні ідеали у концепціях постмарксизму (М. Горкгаймер, Т.Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас).
- Людина у постструктуралізмі та постмодерні.
- Моделі культурогенезу.

- Прояви людської тілесності (страх, сором, агресія, сміх, плач).
- Енциклопедичний ідеал Просвітництва. Народження школи.
- «Людина маси» та проблема самотності.

Література для самопідготовки:

Основна література

1. Aries Ph. The hour of our death. Trans. Helen Weaver. New York, 1981.
2. Berdyaev N. The divine and the human. London: G. Bles, 1979.
3. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням / Пер. з нім. – Київ, 2012.
4. Helen A. Man. His Nature and Place in the World, Columbia University Press, 1987.
5. Giddens A. The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge: Polity Press, 1992.
6. Камю А. Вибрані твори у трьох томах. 3-й том. - Харків: Фоліо, 1997.
7. Cassirer E. An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture. New Haven, London: Yale University Press, 1972.
8. Kierkegaard S. fear and trembling. Repetition. Trans. Edna H. Hong, Howard V. Hong. Princeton University Press, 1983.
9. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1997.
10. Левінас Е. Права людини і добра воля – Київ: «Дух і Літера» Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», 1997.
11. Левінас Е. Між нами. Дослідження. Думки про іншого; пер. з фр. В. Куринський; ред. М. Погребинський [та ін] ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». – К. : Дух і Літера: Задруга, 1999.
12. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен ; пер. з англ. В. І. Постнікова, С. В. Єфремова. – К. : Ніка-Центр, 2001.
13. Mumford L. The Myth of the machine. Harcourt Brace Jovanovich, 1967.
14. Maritain J. Existence and the Existent. Trans. by Lewis Galantieri and Gerald V. Phelan, Image book, 1956.
15. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства (глави з книги) / пер. В.Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – Київ: «Либідь», 1996. – С. 87-134. <https://vpered.wordpress.com/2010/09/16/marcuse-one-dimensional-man/>
16. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім.: Ганна Савченко. Харків: Фоліо. 2019.
17. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Пер. з нім.: Анатолій Онишко. – Львів: Літопис, 2002.
18. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас / Х. Ортега-і-Гасет // Ортега-і-Гасет Х. «Вибрані твори». – К. : Основи, 1994. – С. 15-139.
19. Plessner H. The Levels of Organic Life and the Human: Introduction to Philosophical Anthropology. New York: Fordham University Press, forms of living series, 2019.
20. Сартр Ж-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.

21. Тейяр де Шарден. Феномен людини: [переклад фрагментів] / пер. з фр. Г. Волинки // Читанка з історії філософії: У 6 книгах. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К. : Фірма «Довіра», 1993. – С. 159–165.
22. Fink E. Play as Symbol of the World. And Other Writings. Trans. Ian Alexander Moore and Christopher Turner. Bloomington: Indiana University Press, 2016.
23. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Таращук. Київ: Основи, 1998.
24. Фромм Е. Мати чи бути? / Пер. з нім. О. Михайлова та А. Буряк. – Київ: «Український письменник», 2010.
25. Фромм Е. Мистецтво любові / Пер. з англ. В. І. Кучменко. Харків: «КСД», 2017.
26. Фромм. Втеча від свободи / Пер. з англ. М. Яковлев. Харків: «КСД», 2019.
27. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. – К.: Основи, 1998.
28. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 1: Жага пізнання. – Х.: ОКО, 1997.
29. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 2: Інструмент насолоди. – Х.: ОКО, 1999.
30. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 3: Плекання себе. – Х.: ОКО, 2000.
31. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. – М., 2004.
32. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К.: Український філософський фонд, 1998.
33. Габермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 84-90.
34. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. – К.: Дух і літера, 2011.
35. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 313–332. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-iperek1/kn3-heid1.htm>
36. Гайдеггер М. Буття в околі речей // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 332–345. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perek1/kn3-heid2.htm>
37. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури., Київ: Основи, 1994.
38. Scheler M. The Human Place in the Cosmos. Translated by Manfred Frings. Evanston, Northwestern University Press. 2009.
39. Шелер М. Сутність моральної особистості // Пер. з нім. М. Култаєвої / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К.: Ваклер, 1996. – С. 9-30.
40. Енгельс Ф. Походження родини, приватної власності та держави. – Харків: Державне видавництво України, 1925. <https://vpered.wordpress.com/2011/02/24/engels-der-ursprung-der-familie/>

Додаткова література

1. Horodyska O. Self-governance experience as an element of management in education. Homo–Societas–Technologiae. Marijampole College Research Periodical.

- Marijampole, Lithuania. 2021. Nr. 1 (8). P. 42–45.
https://marko.lt/wpcontent/uploads/2022/03/Zurnalas_8.pdf
2. Horodyska O. Care of the self as Limit-experience. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки», випуск № 63, 2021. С. 15-22
<https://periodicals.karazin.ua/thcphs/issue/view/1121>
 3. Городиська О.М. Масова людина та проблема психагогії в умовах поглиблення антропологічної кризи. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Вип. 3 (38). Харків, 2018. С. 144–154.
 4. Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного. – К.: Наукова думка, 2010.
 5. Dolska, O., Gorodyskaya, O., & Tararoyev, J. (2020). Anthropological Dimension of Constructivism in the Culture of Presence. *Studia Warmińskie*, 56, 105-121.
<http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/48157>
 6. Дольська О. О., Годзь Н.Б., Городиська О.М., Дишкант Т.М., Тагліна Ю. С. Багатовимірність людини та культури у сучасних філософських ландшафтах. Монографія. – Харків: 2021. 230 с.
 7. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. – 4-е видання перероблене та доповнене. – К., 2016 – 396 с.
 8. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття: навч. посібник. – Х., 2008.
 9. Людина в есенційних та екзистенціальних вимірах. – К.: Наукова думка, 2004.
 10. Людина в цивілізації ХХІ століття: проблема свободи. – К.: Наукова думка, 2005.
 11. Читанка з історії філософії: в 6 кн / Під ред. Г.І. Волинки. – К., 1992- 1993.
 12. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник / О.В. Поправко. – Мелітополь, 2016. – 285 с.
 13. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. – К., 1995.
<http://litopys.org.ua/russel/rus.htm>
 14. Справа Мартина Гайдегера.//Філософська думка. – № 1, 2020.– С. 5–92.
 15. Dusek V. *Philosophy of Technology: An Introduction*, Wiley-Blackwell, 2006.
 16. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. – К., 2006.
 17. Хамітов Н. В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. – 3-е видання, виправлене і доповнене. – К.: КНТ, 2019.
 18. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. Вступ до філософської антропології як метаантропології. – К., 2015.
 19. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. – 2-е видання, виправлене та доповнене. – К.: КНТ, 2017.
 20. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020.

21. Шайгородський Ю. Кассіпер Ернст // Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищих навч. закл / за ред Н. М. Хоми. – Львів: Новий Світ-2000, 2014. – С. 280–281.
22. Spengler O. Man and Technics: A Contribution to a Philosophy of Life, tr. C.F. Atkinson, Knopf, 1932.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ/НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Плани практичних занять

Заняття 1.

Філософська антропологія, її предмет та особливості.

Трансформація уявлень про людину в історії філософії та культури від давнини до «антропологічного повороту» ХХ століття.

1. Предмет філософської антропології. Унікальність та проблематичність людини. Категорії та особливості філософської антропології .
2. Зародження філософсько-антропологічної проблематики у давніх культурах.
3. Особливості уявлень про людину в античній філософії та культурі.
4. Середньовічний образ людини: єдність душі, тіла та духу.
5. Трансформація уявлень про людину в епоху Відродження, гуманістичні ідеї. Вплив пантеїстичної та нової наукової думки на уявлення про людину.
6. Антропологічні ідеї Нового часу. Людина у філософії німецької класики.
7. Соціально-історична природа людини за К. Марксом.
8. Філософія К'єркегора про людину та екзистенцію.
9. Образ людини у філософії Ф.Ніцше, концепція «надлюдини».
10. Психоаналіз та трансформація уявлень про людину у філософії та культурі.

Заняття 2.

Філософсько-антропологічні ідеї ХХ століття.

1. «Антропологічний поворот» ХХ століття: передумови та вихідні ідеї.
2. Еволюція ідей М. Шелера.
3. Проблема взаємодії людини і середовища у філософії Х. Плеснера.
4. Біоантропологічні ідеї А. Гелена.
5. Культурно-антропологічні ідеї Е. Ротхакера та М. Ландмана.
6. Релігійно-філософські уявлення про людину: Г.Е Хенгстенберг, Е. Мун'є, Ж. Марітен, П. Тейяр де Шарден.

Заняття 3.

Концепції людини в умовах «антропологічної кризи» та кризи культури. Людина у ситуації постмодерну.

1. Біологізаторська модель людини.
2. Екзистенційна модель людини у філософії та культурі.

3. Раціоналістична модель людини. Людський розум та проблема штучного інтелекту.
4. Соціологізаторська модель людини.
5. Проблема відчуження та футурологічні ідеали у концепціях постмарксизму (М. Горкгаймер, Т. Адорно, Г. Маркузе, Ю. Габермас). Проблема людини у постмарксизмі.
6. Структуралістська антропологія. Концепція «смерті людини». Людина у постструктуралізмі та постмодерні.
7. Проблеми трансгуманізму та біоетики.

Заняття 4.

Проблема антропогенезу у філософії та науці. Біологічний та екзистенційний виміри людини.

1. Основні концепції походження людини. Традиційний креаціонізм
2. «Християнський еволюціонізм» Тейяра де Шардена.
3. Концепції позаземного походження людини.
4. Еволюційна концепція як основа сучасного уявлення про антропосоціогенез.
5. Трудова концепція антропосоціогенезу. Специфіка трудової діяльності людини.
6. Концепції культурогенезу як антропосоціогенезу: ігрова, психоаналітична, семіотична.
7. Людська тілесність, її основні прояви. Любов та сексуальність у філософії та культурі: історія та сучасність.
8. Проблема життя та смерті у філософії та культурі.
9. Сенс життя як інтегральна характеристика людського буття.
10. Проблема свободи в культурі та філософії.

Заняття 5.

Соціальний вимір людини. Людина і техніка.

1. Соціалізація як фактор формування людського. Основні інститути соціалізації.
2. Особливості сучасної соціокультурної ситуації та її вплив на процес соціалізації. Вплив ЗМІ та комп'ютерних технологій.
3. Освіта як фактор соціалізації, основні історичні стратегії та її особливості на сучасному етапі.
4. Проблематизація спілкування як основи людської комунікації. Інтерсуб'єктивність, віртуалізація людського «Я».
5. Діяльність як сутнісна характеристика людини. Типи діяльності. Засоби праці як продовження людської тілесності.
6. Антропологічний аспект техніки. Філософські концепції про техніку та технічний прогрес.
7. Людина в умовах технічної цивілізації. Техніка та процес глобалізації.

Основна література:

1. Aries Ph. The hour of our death. Trans. Helen Weaver. New York, 1981.
2. Berdyaev N. The divine and the human. London: G. Bles, 1979.
3. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням / Пер. з нім. – Київ, 2012.
4. Helen A. Man. His Nature and Place in the World, Columbia University Press, 1987.
5. Giddens A. The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge: Polity Press, 1992.
6. Камю А. Вибрані твори у трьох томах. 3-й том. - Харків: Фоліо, 1997.
7. Cassirer E. An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture. New Haven, London: Yale University Press, 1972.
8. Kierkegaard S. fear and trembling. Repetition. Trans. Edna H. Hong, Howard V. Hong. Princeton University Press, 1983.
9. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1997.
10. Левінас Е. Права людини і добра воля – Київ: «Дух і Літера» Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія», 1997.
11. Левінас Е. Між нами. Дослідження. Думки про іншого; пер. з фр. В. Куринський; ред. М. Погребинський [та ін] ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». – К. : Дух і Літера: Задруга, 1999.
12. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен ; пер. з англ. В. І. Постнікова, С. В. Єфремова. – К. : Ніка-Центр, 2001.
13. Mumford L. The Myth of the machine. Harcourt Brace Jovanovich, 1967.
14. Maritain J. Existence and the Existent. Trans. by Lewis Galantieri and Gerald V. Phelan, Image book, 1956.
15. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства (глави з книги) / пер. В.Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – Київ: «Либідь», 1996. – С. 87-134. <https://vpered.wordpress.com/2010/09/16/marcuse-one-dimensional-man/>
16. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім.: Ганна Савченко. Харків: Фоліо. 2019.
17. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Пер. з нім.: Анатолій Онишко. – Львів: Літопис, 2002.
18. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас / Х. Ортега-і-Гасет // Ортега-і-Гасет Х. «Вибрані твори». – К. : Основи, 1994. – С. 15-139.
19. Plessner H. The Levels of Organic Life and the Human: Introduction to Philosophical Anthropology. New York: Fordham University Press, forms of living series, 2019.
20. Сартр Ж-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.

21. Тейяр де Шарден. Феномен людини: [переклад фрагментів] / пер. з фр. Г. Волинки // Читанка з історії філософії: У 6 книгах. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – С. 159–165.
22. Fink E. Play as Symbol of the World. And Other Writings. Trans. Ian Alexander Moore and Christopher Turner. Bloomington: Indiana University Press, 2016.
23. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Таращук. Київ: Основи, 1998.
24. Фромм Е. Мати чи бути? / Пер. з нім. О. Михайлова та А. Буряк. – Київ: «Український письменник», 2010.
25. Фромм Е. Мистецтво любові / Пер. з англ. В. І. Кучменко. Харків: «КСД», 2017.
26. Фромм. Втеча від свободи / Пер. з англ. М. Яковлев. Харків: «КСД», 2019.
27. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. – К.: Основи, 1998.
28. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 1: Жага пізнання. – Х.: ОКО, 1997.
29. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 2: Інструмент насолоди. – Х.: ОКО, 1999.
30. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 3: Плекання себе. – Х.: ОКО, 2000.
31. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. – М., 2004.
32. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К.: Український філософський фонд, 1998.
33. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 84-90.
34. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. – К.: Дух і літера, 2011.
35. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 313–332. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-iperek1/kn3-heid1.htm>
36. Гайдеггер М. Буття в околі речей // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 332–345. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perek1/kn3-heid2.htm>
37. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури., Київ: Основи, 1994.
38. Scheler M. The Human Place in the Cosmos. Translated by Manfred Frings. Evanston, Northwestern University Press. 2009.
39. Шелер М. Сутність моральної особистості // Пер. з нім. М. Култаєвої / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К.: Ваклер, 1996. – С. 9-30.
40. Енгельс Ф. Походження родини, приватної власності та держави. – Харків: Державне видавництво України, 1925. <https://vpered.wordpress.com/2011/02/24/engels-der-ursprung-der-familie/>

Додаткова література:

1. Horodyska O. Self-governance experience as an element of management in education. *Homo–Societas–Technologiae*. Marijampole College Research Periodical. Marijampole, Lithuania. 2021. Nr. 1 (8). P. 42–45. https://marko.lt/wpcontent/uploads/2022/03/Zurnalas_8.pdf
2. Horodyska O. Care of the self as Limit-experience. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки», випуск № 63, 2021. С. 15-22* <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/issue/view/1121>
3. Городиська О.М. Масова людина та проблема психагогіки в умовах поглиблення антропологічної кризи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Вип. 3 (38). Харків, 2018. С. 144–154.*
4. *Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного.* – К.: Наукова думка, 2010.
5. Dolska, O., Gorodiskaya, O., & Tararoyev, J. (2020). Anthropological Dimension of Constructivism in the Culture of Presence. *Studia Warmińskie*, 56, 105-121. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/48157>
6. Дольська О. О., Годзь Н.Б., Городиська О.М., Дишкант Т.М., Тагліна Ю. С. Багатовимірність людини та культури у сучасних філософських ландшафтах. Монографія. – Харків: 2021. 230 с.
7. *Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником.* – 4-е видання перероблене та доповнене. – К., 2016 – 396 с.
8. Култаєва М. Д. *Європейська теоретична соціологія XX – XXI століття: навч. посібник.* – Х., 2008.
9. *Людина в есенційних та екзистенціальних вимірах.* – К.: Наукова думка, 2004.
10. *Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи.* – К.: Наукова думка, 2005.
11. *Читанка з історії філософії: в 6 кн / Під ред. Г.І. Волинки.* – К., 1992- 1993.
12. Поправко О.В. *Антропологія: навчальний посібник / О.В. Поправко.* – Мелітополь, 2016. – 285 с.
13. Рассел Б. *Історія західної філософії / Пер. з англ.* – К., 1995. <http://litopys.org.ua/russel/rus.htm>
14. *Справа Мартина Гайдегера//Філософська думка.* – № 1, 2020.– С. 5–92.
15. Dusek V. *Philosophy of Technology: An Introduction*, Wiley-Blackwell, 2006.
16. *Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини.* – К., 2006.
17. *Хамітов Н. В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту.* – 3-е видання, виправлене і доповнене. – К.: КНТ, 2019.
18. *Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. Вступ до філософської антропології як метаантропології.* – К., 2015.

19. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. – 2-е видання, виправлене та доповнене. – К.: КНТ, 2017.
20. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020.
21. Шайгородський Ю. Кассіпер Ернст // Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищих навч. закл / за ред Н. М. Хоми. – Львів: Новий Світ-2000, 2014. – С. 280–281.
22. Spengler O. Man and Technics: A Contribution to a Philosophy of Life, tr. C.F. Atkinson, Knopf, 1932.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ/НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАВДАННЯ

Курс передбачає виконання індивідуальних робіт: стаття, реферат, есе, участь у конференціях та спеціалізованих семінарах (із написанням тез), робота з оригінальними роботами з філософії тощо. Ці роботи є письмовими і складаються відповідно до вимог.

Вимоги до реферату

Реферат включає: титульний лист, вступ, основну частину, висновок, список літератури.

Предмет, тема, мета роботи повинні бути узгоджені.

Предмет дослідження – це те, що знаходиться в межах об'єкта (предмет визначає тему дослідження).

Мета дослідження визначає те, до чого прагне здобувач у своїх наукових дослідженнях, тобто кінцевий результат роботи (мета повинна корелювати з висновками, отриманими в рефераті).

Структура роботи, назви розділів повинні відображати загальну тему реферату. Зміст реферату обмежується 2-3 главами, які обов'язково поділяються на параграфи чи підрозділи. Назви розділів повинні відображати філософську тематику проблеми.

Метод або методологію проведення роботи доцільно описувати в тому випадку, якщо вони відрізняються новизною або представляють інтерес з точки зору даної роботи. Широко відомі методи тільки називаються.

Результати роботи, які висвітлюються у висновках, описуються точно і інформативно. Наводяться основні теоретичні та експериментальні результати, фактичні дані, виявлені взаємозв'язки і закономірності. При цьому віддається перевага новим результатам і даними, які, на думку автора реферату, мають практичне значення.

Висновки можуть супроводжуватися рекомендаціями, оцінками, пропозиціями, гіпотезами, описаними у вихідному документі.

Особливості тексту реферату

Текст реферату повинен відрізнятися лаконічністю, чіткістю, переконливістю формулювань, відсутністю другорядної інформації.

У тексті реферату слід вживати синтаксичні конструкції, властиві мові наукових і технічних документів, уникати складних граматичних конструкцій, малопоширених термінів в тексті.

Власні імена (прізвища, найменування організацій, виробів і ін.) наводяться мовою першоджерела. Допускається транскрипція (транслітерація) власних імен або переклад їх на мову реферату з додаванням у дужках при першому згадуванні власного імені в оригінальному написанні.

Таблиці, креслення, малюнки, схеми, діаграми включаються тільки у разі необхідності, якщо вони розкривають основний зміст документа і дозволяють скоротити обсяг реферату.

Обсяг тексту реферату визначається змістом документа (кількістю відомостей, їх науковою цінністю та/або практичним значенням), а також доступністю і мовою реферованого документа (приблизно 20 сторінок друкованого тексту).

Бібліографічна інформація оформлюється згідно з вимогами ВАК України.

Загальні кафедральні вимоги до рефератів

Тематика рефератів і план мають бути узгоджені з викладачем до початку роботи над рефератом.

Не рекомендується:

Вказувати навчальні посібники у списку літератури.

Брати для дослідження занадто широкі теми (вузька тема опрацьовується більш глибоко і детально.).

Використовувати застарілий фактичний матеріал.

Рекомендується:

Звернути увагу на формулювання проблемної ситуації, яка є важливою частиною введення. Будь-яке наукове дослідження проводиться для того, щоб подолати труднощі в процесі пізнання нових явищ, пояснити раніше невідомі факти або виявити неповноту старих способів пояснення відомих фактів.

Сформулювати мету дослідження коротко, одним реченням, а потім деталізувати в задачах.

Прописати у введенні чому вибрана дана тема, яким чином вона пов'язана з сучасністю.

Звернути увагу на достатню кількість виносков в рефераті.

Тему роботи вибрати у відповідності зі спеціальністю аспіранта на підставі двох факторів: відповідністю предмета вивчення та інтересом автора.

Бажано розкрити одну із філософських проблем науки або філософські основи якоїсь конкретної соціально-гуманітарної проблеми.

Вказувати тільки ті джерела в списку літератури, які були використані в основній частині реферату (не менше десяти).

Оцінювання виконання реферату

Виконання реферату буде оцінюватися за критеріями: обґрунтованості, аргументованості, правильності, самостійності виконання.

Теми рефератів (есе) з філософської антропології:

1. «Антропологічний поворот» у філософії ХХ ст., його соціокультурні та історичні передумови. М. Шелер: «Положення людини в космосі».
2. Основні філософсько-антропологічні концепції: відкритість світу, ексцентричність, «порок» людини. Еволюція ідей Шелера.
3. Г. Плеснер: «Ступені органічного і людського». Проблема взаємодії організму і середовища.
4. Біоантропологічні ідеї А. Гелена. Людина як неспеціалізована істота. Плюралістична етика Гелен.
5. Культура як «середовище» існування людини. Вчення Е. Ротгаккера про «стиль життя», його вчення про людину як творця і носія культури.
6. Критика М. Ландманом «генетичної спорідненості» людини і тварини.
7. Філософія Хенгстенберга Г.Е., принцип об'єктивності та природа людини.
8. Комунікативна антропологічна концепція М. Бубера. «Я», «Ти» та «Воно» як основні типи відношення людини до світу.
9. Проблема «Іншого» у філософії Е. Левінаса.
10. Екзистенційна онтологія М. Гайдеггера.
11. Людина як свобода у філософії французького екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр, А. Камю).
12. Раціонально-логічні основи природи та мислення в логічному позитивізмі (Г. Фреге, Б. Расел, Л. Вітгенштейн).
13. Людський розум та штучний інтелект у постаналітичній традиції (Х. Патнем, Д. Денет).
14. Моделі людського у структуралізмі та постструктуралізмі. Життя як відстоювання іманентності.
15. Концепція «свободи від...» та «свободи для...» Е. Фромма.
16. Метафізика статі в історії культури.
17. Проблема інтерсуб'єктивності та механізми самоідентифікації особистості.
18. «Людина маси» та проблема самотності.
19. Соціалізація як чинник формування людини. Основні інститути соціалізації.
20. Особливості сучасної соціокультурної ситуації та її вплив на процес соціалізації. Вплив медіа та комп'ютерних технологій.
21. Освіта як чинник соціалізації, основні історичні стратегії та її особливості на сучасному етапі.

22. Проблематизація спілкування як основи людського спілкування. Інтерсуб'єктивність, віртуалізація людського Я.
23. Діяльність як сутнісна характеристика людини. Види діяльності. Засоби праці як продовження організму людини.
24. Антропологічний аспект техніки. Філософські концепції техніки і технічного прогресу.
25. Людина в умовах технічної цивілізації. Техніка і процес глобалізації.
26. Проблема життя і смерті у філософії та культурі. Смерть як онтологічна межа.
27. Сенс життя як невід'ємна характеристика людини. Сутність людини в удосконаленні науково-технічних умов.
28. Проблема свободи в культурі та філософії. Людина як свобода. Проблема співвідношення свободи та відповідальності.
29. Біологічна сторона феномену людини як передумова існування людини. Форми тілесності людини (страх, сором, агресія, сміх, плач, кохання тощо)
30. Раціональна модель людини. Людина як «розумна тварина». Людський інтелект і штучний інтелект.
31. Трансгуманізм і проблема «постлюдини» в сучасній філософії та культурі. Проблеми сучасної біоетики.

Рекомендована література:

1. Aries Ph. The hour of our death. Trans. Helen Weaver. New York, 1981.
2. Berdyaev N. The divine and the human. London: G. Bles, 1979.
3. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням / Пер. з нім. – Київ, 2012.
4. Helen A. Man. His Nature and Place in the World, Columbia University Press, 1987.
5. Giddens A. The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge: Polity Press, 1992.
6. Камю А. Вибрані твори у трьох томах. 3-й том. - Харків: Фоліо, 1997.
7. Cassirer E. An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture. New Haven, London: Yale University Press, 1972.
8. Kierkegaard S. fear and trembling. Repetition. Trans. Edna H. Hong, Howard V. Hong. Princeton University Press, 1983.
9. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1997. 10. Левінас Е. Права людини і добра воля – Київ: «Дух і Літера» Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія», 1997.
11. Левінас Е. Між нами. Дослідження. Думки про іншого; пер. з фр. В. Куринський; ред. М. Погребинський [та ін] ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». – К. : Дух і Літера: Задруга, 1999.
12. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен ; пер. з англ. В. І. Постнікова, С. В. Єфремова. – К. : Ніка-Центр, 2001.

13. Mumford L. The Myth of the machine. Harcourt Brace Jovanovich, 1967.
14. Maritain J. Existence and the Existent. Trans. by Lewis Galantieri and Gerald V. Phelan, Image book, 1956.
15. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства (глави з книги) / пер. В.Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – Київ: «Либідь», 1996. – С. 87-134. <https://vpered.wordpress.com/2010/09/16/marcuse-one-dimensional-man/>
16. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім.: Ганна Савченко. Харків: Фоліо. 2019.
17. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Пер. з нім.: Анатолій Онишко. – Львів: Літопис, 2002.
18. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас / Х. Ортега-і-Гасет // Ортега-і-Гасет Х. «Вибрані твори». – К. : Основи, 1994. – С. 15-139.
19. Plessner H. The Levels of Organic Life and the Human: Introduction to Philosophical Anthropology. New York: Fordham University Press, forms of living series, 2019.
20. Сартр Ж-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.
21. Тейяр де Шарден. Феномен людини: [переклад фрагментів] / пер. з фр. Г. Волинки // Читанка з історії філософії: У 6 книгах. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – С. 159–165.
22. Fink E. Play as Symbol of the World. And Other Writings. Trans. Ian Alexander Moore and Christopher Turner. Bloomington: Indiana University Press, 2016.
23. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Тарашук. Київ: Основи, 1998.
24. Фромм Е. Мати чи бути? / Пер. з нім. О. Михайлова та А. Буряк. – Київ: «Український письменник», 2010.
25. Фромм Е. Мистецтво любові / Пер. з англ. В. І. Кучменко. Харків: «КСД», 2017.
26. Фромм. Втеча від свободи / Пер. з англ. М. Яковлев. Харків: «КСД», 2019.
27. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Тарашука. – К.: Основи, 1998.
28. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 1: Жага пізнання. – Х.: ОКО, 1997.
29. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 2: Інструмент насолоди. – Х.: ОКО, 1999.
30. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 3: Плекання себе. – Х.: ОКО, 2000.
31. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. – М., 2004.
32. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К.: Український філософський фонд, 1998.
33. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 84-90.
34. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. – К.: Дух і літера, 2011.

35. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 313–332. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-iperek1/kn3-heid1.htm>
36. Гайдеггер М. Буття в околі речей // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 332–345. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perek1/kn3-heid2.htm>
37. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури., Київ: Основи, 1994.
38. Scheler M. The Human Place in the Cosmos. Translated by Manfred Frings. Evanston, Northwestern University Press. 2009.
39. Шелер М. Сутність моральної особистості // Пер. з нім. М. Култаєвої / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К.: Ваклер, 1996. – С. 9-30.
40. Енгельс Ф. Походження родини, приватної власності та держави. – Харків: Державне видавництво України, 1925. <https://vpered.wordpress.com/2011/02/24/engels-der-ursprung-der-familie/>
41. Horodyska O. Self-governance experience as an element of management in education. Homo–Societas–Technologiae. Marijampole College Research Periodical. Marijampole, Lithuania. 2021. Nr. 1 (8). P. 42–45. https://marko.lt/wpcontent/uploads/2022/03/Zurnalas_8.pdf
42. Horodyska O. Care of the self as Limit-experience. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки», випуск № 63, 2021. С. 15-22 <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/issue/view/1121>
43. Городиська О.М. Масова людина та проблема психагогіки в умовах поглиблення антропологічної кризи. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Вип. 3 (38). Харків, 2018. С. 144–154.
44. Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного. – К.: Наукова думка, 2010.
45. Dolska, O., Gorodiskaya, O., & Tararoyev, J. (2020). Anthropological Dimension of Constructivism in the Culture of Presence. Studia Warmińskie, 56, 105-121. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/48157>
46. Дольська О. О., Годзь Н.Б., Городиська О.М., Дишкант Т.М., Тагліна Ю. С. Багатовимірність людини та культури у сучасних філософських ландшафтах. Монографія. – Харків: 2021. 230 с.
47. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. – 4-е видання перероблене та доповнене. – К., 2016 – 396 с.
48. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія ХХ – ХХІ століття: навч. посібник. – Х., 2008.
49. Людина в есенційних та екзистенціальних вимірах. – К.: Наукова думка, 2004.

50. Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи. – К.: Наукова думка, 2005.
51. Читанка з історії філософії: в 6 кн / Під ред. Г.І. Волинки. – К., 1992–1993.
52. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник / О.В. Поправко. – Мелітополь, 2016. – 285 с.
53. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. – К., 1995. <http://litopys.org.ua/russel/rus.htm>
54. Справа Мартина Гайдегера//Філософська думка. – № 1, 2020.– С. 5–92.
55. Dusek V. Philosophy of Technology: An Introduction, Wiley-Blackwell, 2006.
56. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. – К., 2006.
57. Хамітов Н. В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. – 3-е видання, виправлене і доповнене. – К.: КНТ, 2019.
58. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. Вступ до філософської антропології як метаантропології. – К., 2015.
59. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. – 2-е видання, виправлене та доповнене. – К.: КНТ, 2017.
60. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020.
61. Шайгородський Ю. Кассіерер Ернст // Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищих навч. закл / за ред Н. М. Хоми. — Львів: Новий Світ-2000, 2014. – С. 280–281.
62. Spengler O. Man and Technics: A Contribution to a Philosophy of Life, tr. C.F. Atkinson, Knopf, 1932.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ПОТОЧНОГО, ПРОМІЖНОГО Й ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Організація процедури оцінювання

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді екзамену (40%) та поточного оцінювання (60%).

Поточне оцінювання: участь у дискусіях на практичних заняттях, усні відповіді з проблемних питань, виконання індивідуального завдання (по 20%).

Підсумкова оцінка з дисципліни вираховується як сума балів поточного та підсумкового контролю.

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену, який передбачає усну відповідь по екзаменаційному білету. Екзаменаційний білет включає три теоретичні питання. Вибір номеру екзаменаційного білету здійснюється випадковим чином. Після отримання білету аспіранти мають можливість підготуватись до відповіді протягом 30 хвилин. Після вислуховування всіх відповідей аспірантів оголошуються оцінки за екзамен та підсумкова оцінка по

дисципліні. Підсумкова оцінка вносяться у Відомість обліку успішності. Відомість передається в аспірантуру у день проведення екзамену.

Зразок екзаменаційного білету

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Кафедра: філософії

Спеціальність – 033 – «Філософія»

Освітня програма – Філософія

Форма навчання – денна, вечірня

Навчальна дисципліна – «Філософсько-антропологічний дискурс сучасності»

Семестр – II

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Філософська антропологія, її специфіка та предмет.
2. Психологія як новий філософський погляд на людину.
3. Основні концепції походження людини. Традиційний креаціонізм та «християнський еволюціонізм» Тейяра де Шардена

Здобувач, який не погоджується з оцінкою, отриманою під час підсумкового контролю, має право звернутися до апеляційної комісії у день оголошення результатів оцінювання. Апеляція має бути розглянута на засіданні апеляційної комісії не пізніше наступного дня після її подання. Здобувач, який подав апеляцію, має право бути присутнім при розгляді своєї заяви. Докладно процес апеляції описаний у Положенні про організацію освітнього процесу в Національному технічному університеті «Харківський політехнічний інститут» (https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/wpcontent/uploads/sites/43/2024/01/Polozhennya_pro_organizatsiyu_osvitnogo_protseesu_29_11_2023.pdf)

Екзаменаційні питання для складання іспиту

1. Філософська антропологія, її специфіка та предмет.
2. Специфіка людини як предмета філософського дослідження.
3. Особливості уявлень про людину у межах міфологічного світогляду.
4. Проблема людини у індійській та китайській традиціях.
5. Особливості уявлень про людину в античній філософії та культурі. Етичні погляди у античній філософії.

6. Теоцентризм християнської антропології. Людина як єдність душі, тіла та духу. Проблема свободи волі у християнській традиції.
7. Трансформація уявлень про людину в епоху Відродження, гуманістичні ідеї.
8. Антропологічні ідеї Нового часу. Дуалістична антропологія Р. Декарта. Людина як «мислячий очерет» Б. Паскаля.
9. Антропологічні уявлення мислителів епохи Просвітництва. «Людина-машина» французьких філософів-матеріалістів.
10. Антропологія І. Канта як новий поштовх для розвитку проблеми людини.
11. Рух від теології до антропології у філософії Л. Фейербаха. Антропологічне тлумачення релігії.
12. Соціально-історична природа людини за К. Марксом.
13. Філософія К'єркегора про людину та екзистенцію.
14. Образ людини у філософії Ф. Ніцше, концепція «надлюдини».
15. Психоаналіз як новий філософський погляд на людину.
16. «Антропологічний поворот» ХХ століття: передумови та вихідні ідеї.
17. Філософсько-антропологічні ідеї М. Шелера, основні філософсько-антропологічні концепти. Еволюція ідей Шелера.
18. Продовження та інтерпретація антропології Шелера: проблема взаємодії організму та середовища існування у філософії Г. Плеснера та біоантропологічні ідеї А. Гелена.
19. Культурно-антропологічні ідеї Е. Ротгакера та М. Ландмана.
20. Релігійно-філософські уявлення про людину: Е. Мун'є, Ж. Марітен, П. Тейяр де Шарден.
21. Біологізаторська модель людини. Проблеми трансгуманізму та біоетики.
22. Екзистенційна модель людини у філософії та культурі.
23. Раціоналістична модель людини. Людський розум та проблема штучного інтелекту.
24. Соціологізаторська модель людини. Проблема відчуження та футурологічні ідеали у концепціях постмарксизму.
25. Структуралістська антропологія: людина у дискурсах культури та влади (К. Леві-Строс, Ж. Лакан, М. Фуко).
26. Множинність інтелектуальних моделей людини у М. Фуко, пошук ідентичності. Проблема «смерті людини».
27. Критика людської суб'єктивності та феномен «смерті автора» у постструктуралізмі та постмодернізмі (Р. Барт, Ж. Деріда, Ж. Делез, Ж. Бодрійяр).
28. Сингулярність емпіричного суб'єкта Делеза.
29. Основні концепції походження людини. Традиційний креаціонізм та «християнський еволюціонізм» Тейяра де Шардена.
30. Еволюційна теорія про біологічні основи антропосоціогенезу. Поняття «гомінідної триади».
31. Трудова концепція. Специфіка трудової діяльності людини.

32. Концепції культурогенезу як антропосоціогенезу: ігрова, психоаналітична, семіотична.
33. Проблема життя та смерті у філософії та культурі. Смерть як онтологічна межа.
34. Сенс життя як інтегральна характеристика людського буття.
35. Проблема свободи у культурі та філософії. Людина як свобода (Ж.-П. Сартр). Питання про співвідношення свободи та відповідальності.
36. Біологічний бік феномену людини як передумова людської екзистенції. Прояви людської тілесності (страх, сором, агресія, сміх, плач).
37. Соціалізація як фактор формування людського. Основні інститути соціалізації.
38. Особливості сучасної соціокультурної ситуації та її вплив на процес соціалізації. Вплив ЗМІ та комп'ютерних технологій.
39. Освіта як фактор соціалізації, основні історичні стратегії та її особливості на сучасному етапі.
40. Спілкування як основа комунікативної культури. Інтерсуб'єктивність, віртуалізація людського «Я». Проблеми віртуальної комунікації.
41. Діяльність як сутнісна характеристика людини. Типи діяльності. Засоби праці як продовження людської тілесності.
42. Техніка як антропологічна проблема. Людина в умовах технічної цивілізації. Техніка та процес глобалізації.

Матеріали для підготовки

Основна література:

1. Aries Ph. The hour of our death. Trans. Helen Weaver. New York, 1981.
2. Berdyaev N. The divine and the human. London: G. Bles, 1979.
3. Бубер М. Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням / Пер. з нім. – Київ, 2012.
4. Helen A. Man. His Nature and Place in the World, Columbia University Press, 1987.
5. Giddens A. The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge: Polity Press, 1992.
6. Камю А. Вибрані твори у трьох томах. 3-й том. - Харків: Фоліо, 1997.
7. Cassirer E. An Essay on Man: An Introduction to a Philosophy of Human Culture. New Haven, London: Yale University Press, 1972.
8. Kierkegaard S. fear and trembling. Repetition. Trans. Edna H. Hong, Howard V. Hong. Princeton University Press, 1983.
9. Леві-Строс К. Структурна антропологія. Пер. з фр. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1997.
10. Левінас Е. Права людини і добра воля – Київ: «Дух і Літера» Нац. ун-т «КиєвоМогилянська академія», 1997.
11. Левінас Е. Між нами. Дослідження. Думки про іншого; пер. з фр. В. Куринський; ред. М. Погребинський [та ін] ; Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». – К. : Дух і Літера: Задруга, 1999.

12. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен ; пер. з англ. В. І. Постнікова, С. В. Єфремова. – К. : Ніка-Центр, 2001.
13. Mumford L. The Myth of the machine. Harcourt Brace Jovanovich, 1967.
14. Maritain J. Existence and the Existent. Trans. by Lewis Galantieri and Gerald V. Phelan, Image book, 1956.
15. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства (глави з книги) / пер. В.Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. – Київ: «Либідь», 1996. – С. 87-134. <https://vpered.wordpress.com/2010/09/16/marcuse-one-dimensional-man/>
16. Ніцше Ф. Так мовив Заратустра. Книжка для всіх і ні для кого. Пер. з нім.: Ганна Савченко. Харків: Фоліо. 2019.
17. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі. Пер. з нім.: Анатолій Онишко. – Львів: Літопис, 2002.
18. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас / Х. Ортега-і-Гасет // Ортега-і-Гасет Х. «Вибрані твори». – К. : Основи, 1994. – С. 15-139.
19. Plessner H. The Levels of Organic Life and the Human: Introduction to Philosophical Anthropology. New York: Fordham University Press, forms of living series, 2019.
20. Сартр Ж-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.
21. Тейяр де Шарден. Феномен людини: [переклад фрагментів] / пер. з фр. Г. Волинки // Читанка з історії філософії: У 6 книгах. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ століття. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – С. 159–165.
22. Fink E. Play as Symbol of the World. And Other Writings. Trans. Ian Alexander Moore and Christopher Turner. Bloomington: Indiana University Press, 2016.
23. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Таращук. Київ: Основи, 1998.
24. Фромм Е. Мати чи бути? / Пер. з нім. О. Михайлова та А. Буряк. – Київ: «Український письменник», 2010.
25. Фромм Е. Мистецтво любові / Пер. з англ. В. І. Кучменко. Харків: «КСД», 2017.
26. Фромм. Втеча від свободи / Пер. з англ. М. Яковлев. Харків: «КСД», 2019.
27. Фуко М. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. – К.: Основи, 1998.
28. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 1: Жага пізнання. – Х.: ОКО, 1997.
29. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 2: Інструмент насолоди. – Х.: ОКО, 1999.
30. Фуко М. Історія сексуальності. – Т. 3: Плекання себе. – Х.: ОКО, 2000.
31. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее. – М., 2004.
32. Габермас Ю. Філософський дискурс сучасності. – К.: Український філософський фонд, 1998.

33. Хабермас Ю. Комунікативна дія і дискурс – дві форми повсякденної комунікації // Ситниченко Л. Першоджерела комунікативної філософії. – К.: Либідь, 1996. – С. 84-90.
34. Габермас Ю. Постметафізичне мислення / Пер. з нім. В. Купліна. – К.: Дух і літера, 2011.
35. Гайдеггер М. Будувати, проживати, мислити // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 313–332. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-iperek1/kn3-heid1.htm>
36. Гайдеггер М. Буття в околі речей // Возняк Т. Тексти та переклади. – Х.: Фоліо, 1998. С. 332–345. <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/Vozniak/text-i-perek1/kn3-heid2.htm>
37. Гейзинга Й. Homo Ludens. Досвід визначення ігрового елемента культури., Київ: Основи, 1994.
38. Scheler M. The Human Place in the Cosmos. Translated by Manfred Frings. Evanston, Northwestern University Press. 2009.
39. Шелер М. Сутність моральної особистості // Пер. з нім. М. Култаєвої / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К.: Ваклер, 1996. – С. 9-30.
40. Енгельс Ф. Походження родини, приватної власності та держави. – Харків: Державне видавництво України, 1925. <http://vpered.wordpress.com/2011/02/24/engels-der-ursprung-der-familie/>

Додаткова література:

1. Horodyska O. Self-governance experience as an element of management in education. Homo–Societas–Technologiae. Marijampole College Research Periodical. Marijampole, Lithuania. 2021. Nr. 1 (8). P. 42–45. https://marko.lt/wpcontent/uploads/2022/03/Zurnalas_8.pdf
2. Horodyska O. Care of the self as Limit-experience. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Теорія культури і філософія науки», випуск № 63, 2021. С. 15-22 <https://periodicals.karazin.ua/thcphs/issue/view/1121>
3. Городиська О.М. Масова людина та проблема психагогії в умовах поглиблення антропологічної кризи. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. Вип. 3 (38). Харків, 2018. С. 144–154.
4. Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного. – К.: Наукова думка, 2010.
5. Dolska, O., Gorodiskaya, O., & Tararoyev, J. (2020). Anthropological Dimension of Constructivism in the Culture of Presence. Studia Warmińskie, 56, 105-121. <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/48157>

6. Дольська О. О., Годзь Н.Б., Городиська О.М., Дишкант Т.М., Тагліна Ю. С. Багатовимірність людини та культури у сучасних філософських ландшафтах. Монографія. – Харків: 2021. 230 с.
7. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. – 4-е видання перероблене та доповнене. – К., 2016 – 396 с.
8. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія XX – XXI століття: навч. посібник. – Х., 2008.
9. Людина в есенційних та екзистенціальних вимірах. – К.: Наукова думка, 2004.
10. Людина в цивілізації XXI століття: проблема свободи. – К.: Наукова думка, 2005.
11. Читанка з історії філософії: в 6 кн / Під ред. Г.І. Волинки. – К., 1992- 1993.
12. Поправко О.В. Антропологія: навчальний посібник / О.В. Поправко. – Мелітополь, 2016. – 285 с.
13. Рассел Б. Історія західної філософії / Пер. з англ. – К., 1995. <http://litopys.org.ua/russel/rus.htm>
14. Справа Мартина Гайдегера//Філософська думка. – № 1, 2020.– С. 5–92.
15. Dusek V. Philosophy of Technology: An Introduction, Wiley-Blackwell, 2006.
16. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. – К., 2006.
17. Хамітов Н. В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. – 3-е видання, виправлене і доповнене. – К.: КНТ, 2019.
18. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини. Вступ до філософської антропології як метаантропології. – К., 2015.
19. Хамітов Н. В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. – 2-е видання, виправлене та доповнене. – К.: КНТ, 2017.
20. Філософія: терміни і поняття: Навчальний енциклопедичний словник / Під редакцією В.Л. Петрушенка. – Львів: «Новий Світ-2000», 2020.
21. Шайгородський Ю. Кассінер Ернст // Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищих навч. закл / за ред Н. М. Хоми. – Львів: Новий Світ-2000, 2014. – С. 280–281.
22. Spengler O. Man and Technics: A Contribution to a Philosophy of Life, tr. C.F. Atkinson, Knopf, 1932.